

KRİMİNALİSTİK KRİMİNOLOJİ DEĞİLDİR!

Prof.Dr.Hamit HANCI* / Dr.Ayşim TUĞ / Bio.Yeşim DOĞAN

Suç ve suçluluk kavramları çok eski tarihlerden beri çeşitli boyutlarıyla tartışılmaktadır. Platon ve Hipokrat "suç" kavramına vücut şekilleri ile karakter arasında bir bağlantı kurarak antropolojik bakış açısıyla yaklaşırlarken, Aristo suça neden olan etkenin sefalet olduğunu öne sürmüştür. Ortaçağda suçla ilgili çalışmalarda ilk kez antropoloji, tıp ve sosyoloji birlikte kullanılmıştır.

Kriminolojinin bir bilim dalı olarak gelişmeye başlaması 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra olmuştur. Ancak kriminolojinin tanımı ve kapsamı ile ilgili farklı görüşler günümüzde de dile getirilmekte ve aslında iki farklı kavram olan kriminoloji ve kriminalistik çoğu zaman yanlış olarak birbirinin yerine kullanılmaktadır.

Kriminoloji Nedir?

Kriminolojinin tanımı kadar, özerk bir bilim dalı veya farklı bilim dallarını bünyesinde barındıran bir bilimler demeti olduğu konusunda da farklı görüşler vardır.

Sabatini'ye göre "kriminoloji deneysel metotlar ile suçlunun kişiliğini inceleyerek suç olayının doğal kaynağını ve mekanizmasını, sosyolojik ve biyolojik etmenlerini araştıran suçluluğa ait genel bir bilimdir". Durkheim toplum içinde bazı insanlar tarafından gerçekleştirilen birtakım fiillerin ceza adı verilen bir tepki ile karşılandığını, cezalandırılan tüm fiillerin suç olduğunu ve suçu inceleyen bilim dalının kriminoloji olduğunu belirtmiştir. Constant'a göre ise kriminoloji, teorik ve uygulamalı olarak iki büyük gruba ayrılır. *Teorik kriminoloji* bünyesinde yer alan konular şunlardır:

Suç antropolojisi: Suçluyu incelerken kalıtımı, biyolojik, anatomik, fizyolojik faktörleri göz önüne alır.

Suç psikolojisi: Suça yol açan veya gelişmesine etki eden yaş, cinsiyet, karakter gibi kriterleri inceler.

Suç sosyolojisi: Suçu sosyal bir olay olarak görür ve sosyal yaşam, çevre, alkol, din vb. faktörlerin etkisini araştırır.

*A.Ü.T.F. Adli Tıp Anabilim Dalı

Suç psikiyatrisi: Anormal davranışları ve akıl hastası suçluları inceler.

Penoloji: Cezaların ve emniyet tedbirlerinin içeriklerini, gelişmesini ve ne derece etkili olduklarını inceler.

Uygulamalı kriminolojide ise şu alanlarda çalışmalar yapılır.

Suç siyaseti: Suçları önlemek ve suçla mücadele etmek için devletin yerine getirmesi gereken yükümlülüklerden bahseder.

Suç profilaksisi: Tıbbi ve sosyal yaklaşımlarla suçluluğa yol açan faktörleri azaltmak veya ortadan kaldırmak için gereken yöntemleri araştırır.

Kriminalistik (Bilimsel polislik): Suçluların belirlenmesi için kullanılan çeşitli bilimsel verileri araştırır ve uygular.

Tüm bu tanımları birleştirerek kriminoloji, suç denilen insan eylemlerini, suçun varlığını kanıtlayacak deliller bulunmasını, suçun sebep ve faktörlerini ve suça karşı korunmayı içeren birçok disiplini kapsayan bir bilim dalı olarak tanımlanabilir. Dolayısıyla bu görüş suçta maddi delillerin bulunması ve değerlendirilmesi anlamına gelen kriminalistiki de içine alır.

Kriminolojiyi daha dar bir alanda tanımlayan görüş ise kriminalistik grubunu kriminolojinin kapsamı dışında tutar. Buna göre kriminalistik, olayların maddiyatının ortaya çıkarılması ve suça ait delillerin belirlenmesi ile ilgilenir ve bu açıdan da suçun bilimsel incelenmesi ile ilgisi yoktur.

Kriminalistik Nedir?

Kriminalistik Fransızca "la crime" kelimesinden türetilmiştir. Bilimsel polis metodları, suçluların bilimsel yöntemler kullanılarak tespit edilmesini ve suç olaylarının aydınlatılmasını içerir. Kriminalistik kriminolojinin bulgularından faydalanır ancak nitelik ve maksat açısından bu iki dal birbirinden ayrılır.

Kriminalistik bir bilim değil bir tekniktir ve fizik, biyoloji ve kimya bu tekniğin temelini teşkil eder. Kriminalistiğin kendi değişmez kanunları yoktur. Uygulanacak kurallar ve teknolojideki gelişmeler kriminal incelemelerde büyük değişiklikler meydana getirir.

Kriminalistik alanı suçlunun ortaya çıkarılmasını hedeflediği kadar, masumun hatalı yere suçlanmasını önlemeyi de hedefler. Kişinin suçlu olduğunun ispatı yöntemi tarih boyunca birçok değişiklik göstermiştir. İlk zamanlar ispat şeklinin en kolay yolu olan itiraf kullanılmış ancak bu yöntem insanlık için büyük bir utanç olan işkence uygulanmasını da beraberinde getirmiştir. Zamanla bu yöntemin ve kişilerin tanıklıkları ile sonuca gitmenin sayısız olumsuz sonuçları insanları yorma bağlı olmaksızın gerçeği ortaya çıkartacak bazı teknikler bulmaya itmiştir. 19.yy'ın sonlarına doğru bilim alanında ve teknolojideki gelişmeler suçla mücadelede yeni ufuklar açmıştır. Bu değişiklik kriminal bir olayın çözümünün laboratuvarlarda olabileceği düşüncesini doğurmuştur.

1930 senesinde meydana gelen Saint-Valentine olayında bir gangster çetesinin üyeleri başka bir çete tarafından, terkedilmiş bir garajda kurşuna dizilmişti. Bu olay Chicago halkı arasında ciddi bir panik yaşanmasına yol açmış ve polis üzerinde suçluların hemen bulunup cezalandırılmaları yönünde şiddetli baskı oluşmuştur. Olayı soruşturmakla görevlendirilen Albay Calvin H. Goddard bu amaçla ilk kriminal laboratuvarı kurmuştur. Günümüzde artık polisin laboratuardan yoksun olarak çalışamayacağı gelişen olaylardan açıkça anlaşılmaktadır.

Kriminalistik, olayla ilgili maddi delillerin bulunması ve bu delillerin ilgili kişilerle karşılaştırılması yolu ile olayın çözümlenmesini sağlarken, gelişmiş teknikler uygulayan laboratuvarlar ve konularında uzman bilirkişilerden faydalanır. Maddi delilleri incelemenin temel prensibi çok basittir. Bir kişi olay yerinden bir şey alır veya orada kendisinden bir şey bırakır. Bu nedenle olay yerini inceleyen uzmanlar, hangi maddi delilin ne şekilde olayı aydınlatacağı, nelerin delil özelliği olabileceği ve bu delillerin laboratuvarlara hangi koşullarda ulaştırılacağı konusunda fikir sahibi olmalıdır.

Kriminalistik Tekniğinin Tarihi

Kriminalistik tekniği, Avusturyalı bir avukat olan Hans Gross (1847-1915) ile anlam kazanmıştır. Hans Gross, gözlemci bir hakim olarak insanların tanıklıklarına güvenilmeyeceğini görmüş ve bu gerçeğin ışığında ispatın bilimsel yöntemlerle toplanması gerektiğini anlamıştı. Gross, 1891 yılında "Polis Tekniği" adlı kitabı yayınlamış, bu kitapta suç tespiti alanında herhangi yeni bir çalışma yapmamış, ancak farklı bilgi branşlarından delillerin değerlendirilmesine yönelik kullanılabilecek her şeyi bir araya toplamıştır.

Kriminalistik alanında adı geçen diğer bir ünlü kişi de Alphonse Bertillon'dur. (1853-1914) Bertillon, Paris Emniyet Müdürlüğünde suçlulara ait fişleri düzenleyen bunların düzensiz tutulduklarını fark etmiş ve bu fişlerle Paris'te her gün tutuklanan onca insanın karşılaştırılmasının mümkün olmadığını anlamıştır. Bu problemi nasıl çözeceğini düşünürken de antropometri denen basit ama kullanışlı ölçüm sistemini kurmuştur. Bertillon'un ölçüm sistemi, kişilerin fiziksel olgunluğa ulaştıktan sonra fiziksel ölçülerinin sabit kalacağı gerçeği üzerine kuruludur. Bu ölçümlerin bazıları (boy uzunluğu, kol açıklığı, oturma yüksekliği, kafa uzunluğu, sağ kulak genişliği, sol ayak uzunluğu, sol el orta parmak uzunluğu, sol el küçük parmak uzunluğu) suçlunun kimlik tespitini kolaylaştırmaktaydı. Bertillon sisteminde ayrıca önden ve profilden fotoğraflar ile birlikte saç ve göz rengi, çehre, vücuttaki herhangi bir yara izi, dövme ya da simetri anormalliği de kaydedilmekteydi. Bertillon kimlik tespiti alanında önemli bir atılım yapmıştır ve onun hassas çalışmalar sonucu kurduğu bu sistem övgüye değerdir.

Bertillonaj olarak bilinen fiziksel kimlik saptama yöntemi, zamanla Avrupa'nın büyük kısmı ve Birleşik Devletler'de kabul görmüştür. Ancak bu sırada Hindistan'da çok daha verimli bir kimlik tespiti metodunun şekillenmekte olduğunu kimse bilmiyordu. Hindistan'da idari memur olarak görev yapmakta olan İngiliz

William Herschel 1858'ten itibaren resmi belgelere kişilerin parmak izlerini alıyordu. Zaman geçtikçe bu izlerin hiçbirinin birbirine benzemediğini ve zamanla aynı kişinin parmak izinde bir değişiklik olmadığını fark etti. Aynı dönemde Henry Faulds da parmak izlerinin bireye özgü olduğunu fark etmiş ve Nature Dergisi'nin Ekim 1880 sayısında bu izlerin kişiye özgü olduğunu ve kimlik tespitinde kullanılabilirliğini dünyaya ilan etmişti. Parmak izleri doğal yaşlanmaya bağlı sebeplerle değişmediği gibi özellikle değiştirilmeye yönelik bazı işlemlerden de sonuç alınmamaktaydı. "D'aktiloskopi" ya da "Parmak izi ilmi"nin kurucularından Francis Galton mumyaların parşömenleşmiş derileri üzerinde yaptığı incelemelerde, bu izlerin ölümden beş yıl sonra bile değişmemiş olduğunu ispatlamıştı. Bu yöntemin geçerliliği çeşitli vakalarda ispatlandıktan sonra artık olaylarla ilgili tutuklanan kişilerden parmak izleri alınıp arşivlenmeye başlandı. Bugün artık otomatik parmak izi tanımlama sistemi (AFIS) ile olay yerinde elde edilen bir parmak izi bilgisayara kaydedilen arşiv parmak izleri ile derhal kıyaslanmakta ve saniyeler içinde bu parmak izinin kime ait olduğu çıkarılabilmektedir.

Günümüzde Kriminalistik

Suçluların kendini sürekli olarak geliştirdikleri günümüzde suçla mücadele yöntemlerinin de sürekli yeniliklere açık olması gerekmektedir. Bertillon'un antropometrisi ile başlayan bu süreç bugün birçok bilim dalının bir araya gelmesi ile çok farklı bir boyut kazanmıştır. Artık tıp doktorları, biyologlar, odontologlar, entomologlar, toksikologlar, kimyacılar, bilgisayar programcıları, fizikçiler ve hatta meteoroloji uzmanları gibi çok farklı dallarda çalışan kişiler suçların çözümlenmesi, suçluların yakalanması ve masumların serbest kalması için polis birimleri ile omuz omuza çalışmakta ve adalete hizmet vermektedir.

Bir olayda elde edilen mermi çekirdeklerinin, daha önceki olaylarda kullanıldığı saptanan silahlarla atılan mermi çekirdekleri ve bilgisayar ortamında tutulan arşivlerle kıyaslanması, herhangi bir belgenin sahte olup olmadığının veya belge üzerine sonradan bir ekleme yapıp yapılmadığının tespiti, olay yerinde bulunan iz miktardaki biyolojik materyalden DNA analiz yöntemleri ile kişinin kimlik tayininin yapılması, vücut sıvılarında bulunan iz miktardaki toksik maddenin varlığının ortaya çıkarılması, cesette bulunan böcek larva türleri ve polenlerin incelenmesiyle olayın geçtiği yerin ve ölüm zamanının tayin edilmesi, belli tarihte belli bir bölgedeki meteoroloji kayıtları göz önüne alınarak, bu bölgede olayın geçtiği ortamın gün ışığı, rüzgar, nem gibi açık hava şartlarını tespit edilmesine kadar son derece detaylı incelemeler yapılabilmektedir. Bu incelemelerin sonuçları, her biri konusunda uzman bilirkişilerce mahkemede açıklanıp olayın çözümlenmesine önemli katkıda bulunulur.

Ancak günümüzde suçlular da kriminalistiğin çalışma prensiplerini bilmekte ve olay yerinde kendileri aleyhine değerlendirilebilecek maddi delilleri bırakmamak için, kendilerince bazı yöntemler geliştirmektedir. Özellikle polisle oyun oynayan ve planlı cinayetler işleyen seri katiller bu konuda daha da uzmanlaşmıştır. Bunlar

olay yerinde onlardan kalan herhangi bir biyolojik bulgunun kendilerini yakalamak için yeterli olduğunu bilirler ve olay yerinde saçlarını bırakmamak için bone, parmak izlerini bırakmamak için eldiven kullanırlar. Bu durumda suçluların yakalanabilmesi için kriminalistik alanında tecrübesinden faydalanılan bilim adamları ve polis onlardan bir adım önde olmaları gerekir.

Amerika tarihinde otuzdan fazla cinayetle adından bahsettiren seri katil Ted Bundy tedbirli suçlulara oldukça iyi bir örnek teşkil eder. Ted Bundy bu konularda o kadar bilgili ve tedbirdir ki yakalandıktan sonra yapılan araştırmada kendi evinde bile parmak izi tespit edilememiştir. Kurbanlarını daha önce beraber olduğu ve evlenmek istediği kadını hatırlatan genç ve güzel kızlardan seçiyordu ve tecavüz ettikten sonra öldürüyor, olay yerinde suçu kendisinin işlediğini belli edecek kendine has karakteristik bazı izler bırakıyordu. Bir gün dedektifler yine Ted Bundy'nin tarzını anımsatan bir cinayet vakasını incelemeye gittiler. Beklenileceği gibi olay yerinde Ted'i suçlayabilecek ne bir parmak izi, ne de DNA analizine gidilebilecek bir biyolojik delil bulunamadı. Ancak dikkatli araştırmalar sonucu cesedin kalçasında oldukça iyi karakterize edilebilecek bir ısırık izi bulundu. Olayın Ted Bundy tarafından gerçekleştirildiğine güçlü bir inancı olan polis onu yakalayıp, diş kalıbının alınması için izin çıkarttırdı. Kendisine rutin diş kontrolü olacağı söylenmesine rağmen bu konuları çok iyi bilen Bundy kendi dişlerini kırmaya çalıştıysa da görevliler tarafından buna engel olundu ve diş kalıbı alındı. Ted Bundy'den alınan diş kalıbı ile ölen kızın kalçasında bulunan ısırık izi kıyaslandığında söz konusu izin Ted Bundy'e ait olduğu saptandı. Bu olay diş izlerinin ve düzenli diş kayıtları tutulmasının önemini bir kez daha ortaya koymuştur.

Suç delillerinin incelenmesiyle ilgili en verimli ve popüler çalışmalar DNA analizleridir. Büyük bir hızla değişen ve gelişen analiz yöntemleriyle biyolojik örnek çok az veya bozunmuş bile olsa kimlik belirlemek mümkün olmaktadır. Kriminal alanda giderek daha yaygın olarak kullanılan DNA analizleri, suçun ve suçlunun ortaya çıkmasında, dolayısıyla toplumsal huzurun sağlanmasında büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKLAR

1. Dönmezer, S., "Kriminoloji", Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 1994
2. Barnes E.H., Teeters N, K, "New Horizons in Criminology", Prentice-Hall, New York 1952
3. Clemens.,D.,W .The Art and Science of Criminal Investigation, 1998
4. Parry, E., "1886-1902 Paris Polis Kayıtlarına göre Bir Albüm Dolusu Cinayet". Oğlak Bilimsel Kitaplar, İstanbul 2000
5. Söylemez, A. "Kriminalistik ve Suç Yeri İncelemesi", İstanbul 1982
6. Zonderman, Jon, "Suç İzlerin Ötesinde", Phoenix Yayınevi, Ankara 2001

Felaket Kurbanlarının Kimliklendirilmesi (Disaster Victim Identification)

Felaket sonrası kurbanların kimliklerinin tespiti çalışmaları, şiddeti ve etkileri değişiklikler gösteren felaketlerde yaşamlar sona erdiğinde yapılması gereken tüm çalışmalar olarak tanımlanabilir.

Bu çalışmalar, sınırların kalktığı, ulaşımın kolaylaştığı günümüzde uluslar arası önem kazanmıştır.

Doğal felaketler, insan hatasından kaynaklanan veya teknolojik kaynaklı kazalar, terör olayları, adam kaçırma gibi olaylar ve toplu mezarların ortaya çıkarılmasından sonra kurbanların kimlik tespitinin yapılması bir insanlık hakkı olduğu gibi yasal, dini, kültürel boyutlar da taşır.

Büyük felaketlerde ölen insan sayısının fazla olması ve cesetlerdeki bozulma nedeniyle kimlik tespiti zor olduğundan, multidisipliner çalışma gerekmektedir. Bu ekiplerin kendi içinde oluşturulan grupların çalışmaları sonucunda toplanan ante mortem (AM) ve post mortem (PM) bilgilerin bir araya getirilmesi ile tüm cesetlerin kimliğinin tespiti mümkün olabilmektedir.

Sınırların kalktığı, ulaşımın kolaylaştığı ve arttığı günümüzde kurbanların hepsi felaketin gerçekleştiği ülkenin vatandaşları olmamaktadır. Bu nedenle kimliklendirme çalışmaları uluslar arası önem kazanmıştır. Özellikle uçak kazaları ve terör olaylarında olduğu gibi ölenler arasında başka bir ülkenin vatandaşlarının olması durumunda ilgili ülke, vatandaşının kimlik tespitinin ve cenazesinin gönderilme işlemlerinin tam ve uygun olarak yapılmasını talep etmektedir. Bu durumda bu işlemlerin sorumluluğunu üstlenmek, ilgili ülkeleri bilgilendirmek ve gereken çalışmaları yapmak gerekmektedir. Bu, gerek ölenlerin yakınları gerekse ilgili ülke tarafından tazminat davası açılmasını engelleyecek, dolayısıyla maddi kaybı önlerken ülkenin saygınlığını da koruyacaktır.

Türkiye' de felaket sonrası kimliklendirme çalışmalarını yapmak üzere organize olmuş bir ekip yoktu. 2003 yılı haziran ayının ortalarında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı ile Emniyet Genel Müdürlüğü Suç Araştırmaları ve Soruşturması Eğitim Merkezi (SASEM) ilk DVI ekibini kurmuşlardır.